

המרכז לחקר המרת דת ומפגשים בין-דתיים (CSOC)

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, קמפוס מרקוס באר שבע, בניין הסנאט 71, חדר 136-

כנס "דת ומחאה פוליטית"

29.5.24 כ"א אייר תשפ"ד יום רביעי

15:00- 15:30 – התכנסות וכיבוד

15:30- 16:00 – ברכות ודברי פתיחה

- פרופ' דניאלה טלמון-הלר, מנהלת CSOC, אב"ג
- פרופ' חיים היימס, רקטור אב"ג
- פרופ' נירית בן-אריה דבי, דיקנית, אב"ג

16:00- 17:30 – פאנל ראשון: סמכות דתית ושינוי פוליטי

- פרופ' מוחמד אלעטאונה, אב"ג – מחאה פוליטית במחשבה ההלכתית האסלאמית בת זמננו
- ד"ר נדיה זלדס, אב"ג – התנגדות פוליטית ומחאה עממית נגד האינקוויזיציה הספרדית בדרום איטליה: סיציליה ונאפולי
- נמרוד הורביץ, אב"ג – יומרות על-אנושיות וקהיליות מורדים: המקרה של הזנג' והקראמטה במאה התשיעית

17:30- 18:00 – הפסקה וכיבוד

18:00- 19:30 – פאנל שני: מגדר, דת, מחאה

- ד"ר דימיטרי אוזלנר, אב"ג – "Punk-Prayer" and its Consequences: Religion, Art and Protest in Contemporary Russia
- ד"ר שי פררו, אונ' חיפה והאוני' הפתוחה – פולחן האלה וכישוף פמיניסטי במחנה השלום הנשי בגרינהאם קומון במהלך שנות השמונים
- ד"ר אסתי רידר-אינדורסקי, אב"ג ומכון הרטמן – לפרוץ מבעד סורגים שקופים: נשים חרדיות לומדות גמרא

20:00- 21:30 – ארוחת ערב ב'הודו הקטנה'

30.5.2024 כ"ב אייר תשפ"ד יום חמישי

09:00-09:30 – התכנסות וכיבוד

09:30-11:00 – פאנל שלישי: קאנון ופרשנות

- פרופ' כנה ורמן, אב"ג – מעתקי משמעות במונחי פולחן במאבקי הגמוניה בימי הבית השני
- פרופ' יניב פוקס, אונ' בר-אילן – פרשנות מקראית ורפורמה חברתית בספרד של ימי הביניים המוקדמים
- אמיתי גלס, אב"ג – סיפורי ר' יהושע בן לוי בימי-הביניים: מחאה פוליטית של חסרי כוח

11:00-11:30 – הפסקה וכיבוד

11:30-13:00 – פאנל רביעי: דת-מדינה

- ד"ר דוידי בורבק, אונ' חיפה – מקאם סידנא עלי: אתר דתי, מחאה פוליטית
- ד"ר מאיה מארק, אב"ג – דת, לאומיות ופוליטיקה: סיפורה של המחותרת שנשכחה
- ד"ר גדעון אלעזר, אונ' בר-אילן ואונ' אריאל – סיניזציה והתנגדות: המאבק על מרחבים דתיים בסין העכשווית

13:00-14:00 – ארוחת צהריים

14:00-15:30 – פאנל חמישי: תאולוגיה, קבלה ופוליטיקה

- ד"ר מעין רווה, אונ' חיפה והאוניברסיטה העברית – מנהיגות בין דתית והבניית שלום: דיאלוג בין דתי והסכסוך הישראלי פלסטיני
- מורדי מילר, אב"ג – פוליטיקה קבלית: פגישותיו של הרב מנחם פרומן עם מנהיגי החמאס כאקט תיאולוגי
- פרופ' בועז הוס, אב"ג – מקומוניזם אלטרואיסטי לתנועת הליכוד: קבלה ופוליטיקה בתנועת בני ברך

15:30-16:00 – הפסקה וכיבוד

16:00-17:15 – שולחן עגול: אקטיביזם דתי במבט עכשווי, בהנחיית ד"ר רוני צורף, אב"ג

- ג'ון מונייר, דוקטורנט באוניברסיטת אדינבורו, עמית בחממת חיפה לחקר הדתות, תיאולוג נוצרי פלסטיני ופעיל בין-דתי ירושלמי במרכז רוסינג לחינוך ודיאלוג
- מיכל צ'רנוביצקי, מקדמת מדיניות ומנהלת תוכניות החרדים בקרן ברל כצלסון
- **גדיר האני – TBD**

17:15-17:30 – דברי סיכום בהנחיית ד"ר מאיה שבת, אב"ג והאוניברסיטה הפתוחה

תקצירים

דמיטרי אוזלנר

"Punk-Prayer" and Its Consequences: Religion, Art and Protest in Contemporary Russia

My presentation will focus on the "punk prayer" in the Cathedral of Christ the Savior in Moscow, an action by the group "Pussy Riot" performed in February 2012. This protest action on the eve of the Russian presidential election provoked heated debates and led to several legal and political changes that seriously influenced the future trajectory of Russian society.

I am interested in the question of the boundary between religious and secular and how this boundary is contested/reconfigured by different parties – depending on their interests in the socio-political struggle. I consider this question in the context of theoretical debates about post-secularity and so-called post-secular hybrids.

Particularly in the case of the punk prayer, this contestation has led to different interpretations of the "prayer" itself, from a hooligan action to an authentic prayer, albeit performed in an unconventional way. Behind each of the proposed interpretations was a different configuration of the juxtaposition of religious and secular – in this case, religious and political. I am talking about pro-governmental and oppositional configurations as the two configurations that clashed in this conflict.

The result of this conflict was the victory of the pro-governmental configuration (i.e. a concrete junction of religious and secular, religious and political, a concrete embodiment of the phenomenon of postsecularity), which crystallized and determined the further course of development of the socio-political situation in Russia. In particular, many current processes can be deduced from this configuration: the war with Ukraine, the acute conflict with the West, the strengthening of the ideology of traditional values, the persecution of the opposition, etc.

גדעון אלעזר

סיניזציה והתנגדות: המאבק על מרחבים דתיים בסין העכשווית

תחת שלטונו של הנשיא שי ג'ינפינג, בשנים האחרונות חלה נסיגה משמעותית של המדינה הסינית מן הסובלנות היחסית כלפי דתות שאיפיינה את עידן הרפורמות. הקשחה זו החלה

מהרס כנסיות במחוש ז'ז'יאנג ב-2014 והתפשטה לסין כולה. ב-2016 קרא הנשיא ל"סיניזציה של הדת" וריסון ההשפעות הדתיות הזרות על סין. מדיניות זו נוגעת בראש ובראשונה בהיבטים המרחביים והפומביים של הדת. במסגרת זו הוסרו צלבים מכנסיות, נהרסו מסגדים שנבנו עם מאפיינים אדריכליים מזרח תיכוניים, והושמדו מספר רב של פסלים בודהיסטים ודאואיסטים גדולים שהחלו להופיע ברחבי סין הכפרית בעשורים האחרונים. למרות כוחה הרב של המדינה, תהליכים אלה לוו בהתנגדות משמעותית. מאמינים נוצרים ומוסלמים מפגינים ומתעמתים עם המשטרה הסינית ומנהלי מקדשים מנסים מפעם לפעם לסגור את המקדש שברשותם למבקרים במטרה להפעיל לחץ על הרשויות ולנסות לעצור תוכניות להרס פסלים. במקרים אחרים, פסלים מכוסים או מעוצבים מחדש באופן זמני בתקווה כי עם הזמן תבוא הרפיה במדיניותה הדתית של המדינה. למרות שרבים מן המוחים נעצרים ונענשים על ידי רשויות החוק, ההתמודדות עם המדינה איננה תמיד חסרת תוחלת ולעתים היא מובילה להישגים ולשינוי כיוון.

בהתבסס על תיאוריות ייצור המרחב של אנרי לפבר (1991), הרצאה זו תעסוק במגמות במדיניותה הדתית של סין בעשור האחרון ובהתנגדות שמדיניות זו מעוררת מצד פעילים דתיים שונים. בפרט, אתמקד בצורה בה מנסה הממשל הסיני להגביל את נוכחותן של הדתות במרחב הציבורי הסיני כחלק מן המאמץ לתקן את תוצרי הלוואי הבלתי רצויים של עידן הרפורמות. בנוסף, אנסה להגדיר את המונח "סיניזציה" כפועל יוצא של פרויקט המודרניזציה.

מוחמד אלעטאונה

מחאה פוליטית במחשבה ההלכתית האסלאמית בת זמננו

אירועי המחאה של האביב הערבי הציבו אתגר משמעותי בפני אנשי ההלכה המוסלמית בני זמננו. מוסדות ואנשי דת נדרשו להתייחס לסוגיה הלכתית הידועה במסורת המוסלמית כ"יציאה נגד השליט" (אל-ח'רוג' עלא אל-חאכם) או מחאה והתנגדות אקטיבית לשליט. נראה כי נושאי כליה של ההלכה המוסלמית, בני האסכולות ההלכתיות השונות, אינם מצליחים להגיע להסכמה בנושא. עמדותיהם נעות בין הכרה רחבה בזכות למחאה אזרחית בלתי אלימה, כגון עצרות מחאה, שביתות, וכו', לבין איסור חמור על כל ביטוי של מחאה עממית, בהיותו זר לאסלאם. תמונה זו מורכבת עוד יותר לאור גישות אמביוולנטיות של מוסדות ואנשי דת שונים, רשמיים ופרטיים, שתמכו בהפגנות במדינות מסוימות, אך התנגדו למחאה במדינות אחרות. נייר זה בוחן עמדות דתיות-משפטיות אלה ביחס למחאה העממית נגד השליט: מהם גבולות המותר והאסור ביחס למחאה עממית נגד השליט מנקודת מבטה של ההלכה האסלאמית הסונית בת זמננו? טענתי המרכזית כאן היא כי קיים פער משמעותי בין

רעה אבן דוד

מנהלנית, המרכז לחקר המרת דת
ומפגשים בין-דתיים

rayaED@bgu.ac.il 08-6428377

פרופ' דניאלה טלמון-הלר

מרצה בכירה | המחלקה ללימודי מזרח תיכון
ראשת המרכז לחקר המרת דת ומפגשים בין-דתיים

talmond@bgu.ac.il

העמדות ההלכתיות האסלאמיות השונות כיום בסוגיית המחאה העממית נגד השליט והגבלתה. עמדות אלה נגזרות בעיקר מההבנה הכללית של האסכולות ההלכתיות השונות כיום את מהות המדינה המוסלמית, ובמיוחד היחס בין השליט וה נשלט.

דוד בורבק

מקאם סידנא עלי: אתר דתי, מחאה פוליטית

בהרצאתי אבקש לדון בפעילות פוליטית פלסטינית 'דתית' נגד הלאמתו של מקאם סידנא עלי. מתחם זה מהווה מקום קדוש מוסלמי מאז המאה השלוש עשרה וכאתר עלייה לרגל מאז המאה החמש עשרה. אני מבקש לטעון כי הן הלאמתו של המתחם על ידי השלטונות הישראלים ב-1948 והן המאבקים המוסלמים-פלסטינים נגד הלאמה זו מלמדים על הזיקה שבין 'דת' ו'פוליטיקה' בהקשר הישראלי משני צדיו – הן היהודי והן המוסלמי.

במלחמת 1948 נכבש המתחם, כמו גם הכפר שסביבו, על ידי הכוחות הישראליים. בתור הקדש מוסלמי, הוגדר המקאם כ'נכסי נפקדים' ולפיכך עבר לידי האפוטרופוס לנכסי נפקדים, שהמחלקה המוסלמית במשרד הדתות שימשה כנציגו בכל הנוגע למבנים דתיים. מהלך זה לא היה ייחודי למקאם סידנא עלי והתרחש במסגדים, בתי קברות וקברי קדושים שונים שהיוו סמלים לנוכחות פלסטינית במרחב. השליטה במקומות אלו, ובתוך כך דחיקת הפלסטינים מהם, היוותה חלק משמעותי מהפגנת הריבונות הישראלית בספר הפנימי במדינת ישראל.

על מנת לשמור על נוכחות יהודית-ישראלית במתחם, הושכר המבנה והחצר שסביבו לתנועת הנוער הדתית-לאומית בני-עקיבא, שהשתמשה בו כאתר למחנות הקיץ שלה. יחד עם זאת, עולי רגל מוסלמים, בעיקר מיפו וסביבתה, הורשו להגיע למתחם מפעם לפעם. לעתים הביאו ביקורים אלה להתנגשויות בין חברי בני-עקיבא לבין עולי הרגל, התנגשויות שמוסגרו בעיתונות הערבית כביטוי התנגדות למדיניות הישראלית במתחם. היבט נוסף של זיקה פלסטינית למקאם הוא פלסטינים שביקשו לתרום לשיפוץ האתר ותחזוקו, ניסיונות שנדחו על ידי הרשויות הישראליות. מקרה אחד בשנת 1964, בו ביקשו פלסטינים מהכפר מוקייבלה לתרום לשיפוץ המקאם, הביא לחוסר נחת ולפעולת שיפוץ ישראלית מקיפה במתחם. חוסר נחת זה נבע משום שתושבי מוקייבלה פונו קודם לכן מהכפר חראם סידנא עלי ואף הצהירו במכתביהם על זיקתם אליו. במילים אחרות, על אף האופי ה'דתי' בפנייתם של תושבי מוקייבלה, ראו אנשי הממסד הישראלי את פנייתם כפעולה פוליטית ולפיכך כפעולה המאיימת על הריבונות הישראלית במקום.

בשנות השמונים ביקשו פלסטינים מוסלמים מהמשולש לתרום כספים לשיפוץ ושיקום המקאם, וזה חידש את פעילותו כמקום קדוש מוסלמי ומאוחר יותר כסמל פלסטיני במרחב.

בניגוד לנאיביות שבגיוס הכספים מצד אנשי מוקייבלה, קמפיין זה התנהל כמאבק אזרחי על שימור הזהות המוסלמית והפלסטינית של המקום.

שני מאבקים אלו ממחישים לטענתי את הזיקה שבין 'דת' ופוליטיקה. במילים אחרות, אנשי המשרד עצמו, שביקשו למנוע את הפיכתו של המקום הקדוש לסמל פוליטי פלסטיני, מסגרו אותו כמקום 'דתי' ולפיכך ביקשו למנוע בו כל פעילות פלסטינית החורגת מהתחום 'הדתי'. יתרה מכך, למרות שאנשי מוקייבלה מסגרו את בקשתם בצורה 'דתית' היא מוסגרה על ידי הממסד כהפגנה פוליטית. לעומת זאת, ובהמשך לכך, למרות שהמקום מהווה מקום קדוש 'דתי', הקמפיין של אנשי המשולש בשנות השמונים היה פוליטי במהותו. לפיכך, שלושה אירועים אלו, העוסקים במקום אחד ובשלושה קמפיינים 'דתיים' ופוליטיים, מלמדים על הקשר הגורדי שבין 'דת', פוליטיקה ומחאה פוליטית.

אמיתי גלס-שטגמן

סיפורי ר' יהושע בן לוי בימי-הביניים: מחאה פוליטית של חסרי כוח

הרצאה זו תעסוק בדמותו של ר' יהושע בן לוי (ריב"ל) ותעמוד על השינוי שחל בה במעבר משלהי העת העתיקה לימי-הביניים. אדגים כיצד החומרים הקדומים אודותיו עובדו שוב באירופה בהתאם לצרכי היהודים במהלך המאות ה-12 וה-13. שינויים אלה הפכו את ריב"ל למגרשן של הדמויות המסמלות את ישוע, מריה והמלכויות הנוצריות מגן-העדן. מקורות אלה הם לכן בבחינת מחאה של מיעוט חסר כוח המשתמש בנשק היחיד העומד לרשותו - הספרות. בחינת האירועים ההיסטוריים והפוליטיים השונים שלאורם התעצבו סיפורי ריב"ל בימי הביניים מגלה אפוא את מטרתם זו. היהודים נזקקו לריב"ל בכדי להגן על עצמם מפני המרת דת שנבעה מן הפולמוס בן הזמן כנגד התלמוד. ריב"ל הפך אפוא למגן התלמוד, תפקיד שגם מלומדים כנסייתיים במאות ה-12 וה-13 הבינו היטב.

סיפורי ריב"ל בימי-הביניים לא נשמרו רק בידי יהודים והם מצויים במקבילות פולמוסיות לטיניות. אעסוק בתיעודם במסכת "נגד היהודים" של פטרוס מקלוני במאה ה-12 ובחומרים מ"ליקוט פריז" ו"פגיון האמונה" מן המאה ה-13. מקורות אלה מגלים את הבנת הפולמוסנים הנוצריים לגבי תפקידו של ריב"ל כמגן התלמוד, החסם העיקרי של היהודים מפני המרת דתם. העבודות הפולמוסיות הללו שימרו עדויות נוספות למחאה הספרותית של היהודים בתקופה זו ומחזקים את מקומה של פונקציה זו בתרבותם. ממד זה מסייע לבחון את תגובתם של היהודים לאירועים הפוליטיים השונים שהביאו בסופו של דבר לירידת מעמדם, שיעבודם לאוצר המלכים ולבסוף לגירושם מן החברה והארץ.

בוועד הוסי

מקומוניזם אלטרואיסטי לתנועת הליכוד: קבלה ופוליטיקה בתנועת בני ברוך

בני ברוך, אחת התנועות הניאו-קבליות הגדולות כיום, נוסדה בשנות התשעים של המאה שעברה על ידי מיכאל לייטמן, שנולד ברוסיה בשנת 1946, ועלה לישראל בשנות השבעים. לאחר שעלה ארצה, לייטמן החל להתעניין בקבלה, ולמד אצל ר' ברוך אשלג (1907-1991). לאחר פטירתו של ר' ברוך אשלג, יסד לייטמן את תנועת בני ברוך, שהפכה לתנועה בין לאומית, המושכת אליה תלמידים יהודים ולא יהודים. הקבלה של לייטמן ותנועת בני ברוך מבוססת על השיטה הקבלית החדשנית של אביו של ר' ברוך אשלג, רבי יהודה אשלג (1884-1954), אשר שילב בשיטתו רעיונות סוציאליסטיים וקבליים. ר' יהודה אשלג, שכינה את שיטתו הקבלית "קומוניזם אלטרואיסטי", שאף ליצור חברה קומוניסטית אוטופית בישראל המבוססת על רעיונותיו הקבליים. הוא קיים קשר עם פעילים מרכזיים במפלגות הפועלים הציוניות, בכללם, עם בן-גוריון, בניסיון לשכנע אותם לאמץ את חזונו.

תנועת בני ברוך השתתפה באופן פעיל במחאה החברתית בשנת 2011, והקימה תנועת-בת בשם "ערבות", שמטרתה לעסוק בעשייה חברתית על פי האידיאולוגיה הקבלית של בני ברוך. בשנת 2013 הקימו חברי "בני ברוך" ותנועת "ערבות" את רשימת "ביחד" שהתמודדה בבחירות לעיריית פתח תקווה. הרשימה זכתה בארבע מנדטים והייתה לסיעה הגדולה במועצת העיר. מאז 2014, תנועת בני ברוך יצרה קשר עם מפלגת הליכוד. רבים מחברי התנועה הצטרפו למפלגה, וכמה חברי ליכוד בולטים, בהם שרי ממשלה, משתתפים בכנסים הבינלאומיים השנתיים של בני ברוך. ב-2022 נבחר חבר תנועת בני ברוך, עו"ד חנוך מילביצקי לכנסת ברשימת הליכוד.

ההרצאה תדון בתורות הקבליות והחברתיות של הרב יהודה אשלג, בפרשנות שנתן להם מיכאל לייטמן, בפעילות הפוליטית של תנועת בני ברוך, ובמעבר של לייטמן ובני ברוך מקומוניזם אלטרואיסטי למפלגת הליכוד.

נמרוד הורביץ

יומרות על-אנושיות וקהליות מורדים: המקרה של הזנג' והקראמטה

כאשר סוקרים את מגוון המרידות שהתרחשו במאות הראשונות לאסלאם ניתן להצביע על שני דפוסים עיקריים. האחד, מרידות אשר מתבססות על טיעונים דתיים. השני, מרידות אשר צומחות ממאבקי כוח של קבוצות ודמויות פוליטיות כגון ראשי שבטים או מנהיגים צבאיים. כאשר קבוצות מהדפוס השני יזמו מרד, מטרתן היתה לחולל שינוי חברתי, פוליטי או כלכלי.

ואילו כאשר קבוצות מורדים מהדפוס הראשון, הדתי, מרדו, נשזרו בו טיעונים ודרישות דתיות.

אחד ההבדלים המעניינים בין שני סוגי המרידות היה הרקע החברתי של כל אחת מקהילות המורדים. בעוד שהמורדים מהסוג השני השתייכו לקבוצות חברתיות אשר היו קיימות דורות רבים ומנהיגיהן היו שחקנים פוליטיים מוכרים, המורדים מהסוג הראשון, אשר שלבו אידיאולוגיה דתית, היו במקרים רבים קהילות חברתיות חדשות, אשר נוצרו כדי לקדם את האמונות שלהם ולהלחם נגד עוולות חברתיות. כמו כן, מרבית מנהיגיהם היו נטולי מעמד חברתי חזק.

בהרצאה זו אבחן שתי תנועות שפעלו במחצית השנייה של המאה התשיעית ותחילת העשירית במרחבים של דרום עראק וצפון חצי האי ערב, ואשר נשענו על נימוקים וטיעונים דתיים כדי לבנות את עצמן: הזנג' והקראמטה. הנקודה המעניינת המשותפת לשתי התנועות היא שהן לא נשענו על יחידות חברתיות קיימות אלא מנהיגיהן יצרו את התנועות הללו בעודם מציגים עצמם כבעלי איכויות ויכולות על-אנושיות, או כנציגים של אדם אחר שהוא בעל מאפיינים דתיים יוצאי דופן, ועל בסיס טענה זו משכו אליהם תומכים רבים. מילים אחרות, יומרות רוחניות יוצאות דופן שמשו את מנהיגי המורדים כדי לבנות קהילות של מורדים.

במקביל למעקב אחר תהליך הבנייה של תנועות המורדים הנשענות על יומרות דתיות, אבחן את הקושי לשמר את התנועות הללו למשכי זמן ארוכים. שכן, בחלק ניכר מהמקרים, התנועות הללו התפרקו לאחר כמה עשרות שנים. כלומר, ההרצאה תבחן את הכוחות והמגבלות של תנועות שנבנו על בסיס ייחוס יכולות רוחניות יוצאות דופן למנהיגיהן.

כנה ורמן

מעתיקי משמעות במונחי פולחן במאבקי הגמוניה בימי הבית השני

מאבקים אינספור מתרחשים במהלך תקופת הבית השני בין קבוצות שונות המבקשות לאחוז במוקדי הכוח ביהודה. חלק מהמאבקים נותרים במישור המילולי בלבד; דברי נאצה שנשלחים הלוך ושוב מקבוצה אחת לחברתה וכן הכרזות על ניצחון במעמד צד אחד. למרבה העניין בהתנצחות הזו הצדדים הניצים יוצרים ומניעים מעתיקי משמעות במונחים הלקוחים מהספירה הדתית, טקסי פולחן והנחות תאולוגיות.

בהרצאתי אני מבקשת לדון בשלושה מאבקים ובלוליינות המילולית המתגלה בהם. הראשון הוא ההתכתשות בין הגולים לבבל ובין הנשארים ביהודה בתקופות המכונות 'גלות בבל' ו-'שיבת ציון'. השני הוא המאבק שמנהלת אליטה ירושלמית נגד תנועת ההתייונות בירושלים

בשנים 167-175 לפנה"ס. השלישי הוא הויכוח שמתנהל בין חברי עדת קומראן ובין רשויות המקדש.

נדיה זלדס

התנגדות פוליטית ומחאה עממית נגד האינקוויזיציה הספרדית בדרום איטליה: סיציליה ונאפולי

החל משלהי המאה החמש-עשרה ועד לראשית השש-עשרה השקיעו המלכים הקתולים, פרנאנדו ואיזבל, מאמצים רבים כדי להרחיב את סמכויותיה של האינקוויזיציה הספרדית לאזורי שלטונם באיטליה: מלכות סיציליה ומלכות נאפולי. בשני המקומות נתקלה היוזמה בהתנגדות מקומית ובפעולות מחאה שונות שמצאו בטייך בעצמות, החלטות פרלמנט, אסיפות עממיות ואפילו התקוממות אלימה. בהרצאתי אבקש לבחון את הנימוקים שהובאו נגד הקמת האינקוויזיציה ודרכי פעולתה, נימוקים שכנגד, אופני מחאה והתנגדות, גילויי סולידריות עממית, וגילויי אלימות. ההתנגדות לאינקוויזיציה הספרדית מצאה ביטוי באופן שונה בסיציליה לעומת דרום איטליה ובכל אחד מן המקומות הסתיימה באופן שונה. בכונתי לבחון את מה שאירע בשני המקומות עם דגש על משמעותן של דרישות המוחים והמהלכים שהביאו בסופו של דבר לתוצאות שונות בכל אחד מהמקרים.

מאיה מארק

דת, לאומיות ופוליטיקה: סיפורה של המחתרת שנשכחה

בשנים 1950-1951 פעלה בירושלים מחתרת דתית בשם "ברית הקנאים". חזונה של המחתרת היה הפיכת ההלכה היהודית לחוק השליט במדינת ישראל ומטרתה היתה להשפיע על מדינית הממשלה בסוגיות שונות הקשורות ליחסי דת ומדינה. לאורך חודשים ארוכים ביצעה המחתרת ברחבי ירושלים שורה של פעולות אלימות, עד שבעקבות ניסיון להשליך פצצה לכנסת – עצרה המשטרה את חבריה. חשיפת המחתרת הרעידה את אמות הסיפים בזירה הציבורית והפוליטית. הפרשה נתפסה כאירוע חמור של אלימות פוליטית מבוססת אידיאולוגיה דתית ועוררה דיון בסוגיות יסוד המלוות את החברה הישראלית עד עצם היום הזה: יחסי דת ומדינה בישראל; קנאות דתית כגורם לצמיחתה של אלימות פוליטית; הסכנה הנשקפת לדמוקרטיה מקיומן של קבוצות שונות המעניקות בכורה לדיון תורה על פני חוק המדינה; ושאלת האחריות של הנהגה פוליטית ורבנית במקרים של אלימות פוליטית מבוססת אידיאולוגיה דתית.

עם זאת, דיון חשוב זה נקטע באיבו. עשרות עצורים שוחררו מבלי שהוגשו נגדם כתבי אישום, וכשנה לאחר מכן, הרחק מאור הזרקורים וללא כל דיון ציבורי, הודו ארבעת העצורים

האחרונים בעבירות מינוריות ושחררו לאחר זמן קצר. אקורד סיום זה צרב את הפרשה כהערת שוליים היסטורית שגם המחקר האקדמי מיעט לעסוק בה. מטרתי היא ראשית, לנתח את פרשת ברית הקנאים כמופע ראשון בהיסטוריוגרפיה של מדינת ישראל של אלימות פוליטית המבוססת על סינתיזה בין קנאות דתית ותפיסה לאומית. שנית, להביא אל קדמת הבמה את הדיון באלימות פוליטית כמסגרת תיאורטית והיסטוריוגרפית לניתוח הפרשה. ושלישית, להניח הסבר מניח את הדעת לפער העצום שבין חומרת הפרשה, חשיבותה ותשומת הלב הציבורית לה זכתה ובין האופן שבו הסתיימה.

מורדי מילר

פוליטיקה קבלית: פגישותיו של הרב מנחם פרומן עם מנהיגי החמאס כאקט תיאולוגי

הרב מנחם פרומן (1945-2013) היה רבה של ההתנחלות תקוע, ואיש הצינורות הדתית. בנוסף, היה פעיל שלום בולט שטען שדווקא אנשי הדת, יהודים ומוסלמים, ולא ההנהגה הישראלית החילונית, הם אלו שיכולים לכונן שלום. פרומן גם טען שיש להתייחס לאדמת ארץ ישראל כאדמתו של האל, ולהימנע מפעולות טריטוריאליזם שמונעות מתפיסות של כוח ושליטה. לדבריו, יש מקום בארץ ישראל לשתי מדינות: יהודית ופלסטינית, כאשר בכל אחת מהמדינות יהיה מיעוט יהודי ומוסלמי, כך שאיש לא יעקר מאדמתו.

לטענתי יש להבין את פעילותו הפוליטית לאור עיסוקו האינטנסיבי בספרות הזוהר, ולאור מושגים רעיוניים ששאב מספרות זו. בהרצאה שלי אעסוק בפעילות הפוליטית של הרב פרומן, לאור ההגות הזוהרית, תוך שאתמקד במפגשים הממושכים שקיים עם כמה ממנהיגי חמאס ובראשם השייח' אחמד יאסין. אטען כי את מפגשיו עם מנהיגים מוסלמים יש לחלק לשני סוגים: מפגשים שיש בהם השפעה בין-דתית הדדית, וטיבם הוא חיבור בין קצוות לשם יצירת הרמוניה; ומפגשים שהם בבחינת פגישה והיכרות אינטימית עם כוחות הרוע, על מנת להערים על הרוע, ולבסוף להשפיע עליו ולשנותו. אבקש להוכיח שאת פגישותיו עם אנשי החמאס קיים בהשראת זוהר פרשת בא, אשר עוסק בהרחבה במפגש עם הטומאה כמפגש הכרחי.

יניב פוקס

פרשנות מקראית ורפורמה חברתית בספרד של ימי הביניים המוקדמים

בראשית המאה השישית כתב יוסטוס, בישופה של העיר אורגל (Urgell) שבספרד הויזיגותית, פרשנות אלגורית-רוחנית לשיר השירים. למרות ששמו של יוסטוס אינו מן המפורסמים שבהוגי ימי הביניים המוקדמים, הרי שיצירתו השפיעה על פרשנים רבים, מהאפיפיור גרגוריוס הגדול ועד למשכילים קרולינגיים כמו אלקוין מיורק ותיאודולף מאורליאן.

חיבורו של יוסטוס אמנם נשען על מסורת בת מאות שנים של פרשנות אלגורית, וניכרת בו השפעתם של אוריגנס, גרגוריוס מניסה, אמברוזיוס ממילנו ואחרים. אלא שלצד החוב שחב למסורת הפרשנית הנוצרית, יוסטוס הציע קריאה פורצת דרך שמטרתה לבקר את החברה בת-זמנו ולקדם סדר יום חדש. יוסטוס לא הסתפק רק בפרשנות אלא פעל במישורים רבים כבישוף וכמחוקק קנוני כדי לכפות על צאן מרעיתו ועל הכמורה הספרדית כולה רף גבוה במיוחד של מוסר ואדיקות.

הרצאתי תתמקד במהלכים האלגוריים בהם נקט יוסטוס כדי להגשים את יעדיו ובמידה בה הרשה לעצמו להתנתק מפרשנויות קודמות. היא תתמקד בפרט בשאלת החופש הפרשני הזמין לאדם במעמדו, או, במילים אחרות, בגבולותיה של האלגוריה. האם הסימבוליקה של חיי ישו, הויזואליה של היומיום, או שמא הויכוחים התיאולוגיים של ספרד הויזיגותית היו אלו שתחמו את האופק הפרשני של יוסטוס? בשונה מחוק קנוני או תיאולוגיה, פותחת הפרשנות האלגורית מרחבים אסוציאטיביים וחופש יצירתי חסר תקדים בכתיבה הדתית, דבר שאיפשר לחיבורו של יוסטוס לפרוץ את גבולות הסוגה ובמידה רבה, גם את גבולות הזמן והמרחב.

שי פרר

פולחן האלה וכישוף פמיניסטי במחנה השלום הנשי בגרינהאם קומון במהלך שנות השמונים

הרצאה זו תבחן את חשיבות נוכחות שיח רוחניות האלה (Goddess Spirituality) והכישוף הפמיניסטי במחנה השלום הנשי בגרינהאם קומון (Greenham Common Women's Peace Camp) במהלך שנות השמונים של המאה העשרים. המחנה הוקם ב-1981 מחוץ לשעריו של בסיס חיל האוויר הבריטי גרינהאם קומון במחאה על הצבת טילי שיוט גרעיניים אמריקאים במקום כאמצעי הרתעה אל מול ברה"מ, ובשיא פעילותו במהלך שנות השמונים המוקדמות היווה מוקד להפגנות בלתי אלימות מצד עשרות אלפי נשים.

בעוד השפעת הפמיניזמים הרדיקלי והתרבותי על הנשים אשר חיו במחנה השלום ונאספו בו להפגנות ענק אנטי-גרעיניות נדונה בהרחבה בעבר, חשיבותו של השיח הרוחני – ובייחוד של רוחניות האלה והכישוף הפמיניסטי – בהוויית המחנה לא קיבלה תשומת לב מחקרית מספקת. הרצאה זו תבאר את הסוגיה באמצעות שימוש בחומרים ארכיוניים, ספרי זיכרונות והיסטוריה אוראלית, ותמקם את פעילות המחנה בהקשר רחב יותר, כנקודת מפגש לחילופי ידע ודעות בין מאמינים בריטיים בדת הכישוף הניאו-פגאנית וויקה (Wicca) – אשר למרות היותה ממורכזת-אלה (Goddess-centered) לא הייתה פמיניסטית במובהק בתקופה זו – ובין נשים שעסקו בכישוף פמיניסטי בהשפעת הפמיניזמים הרדיקלי והתרבותי האמריקאיים.

מעין רוה

מנהיגות בין דתית והבניית שלום: דיאלוג בין דתי והסכסוך הישראלי פלסטיני

ניסיונות ליישב סכסוכים בין לאומים שונים – כמו זה בין יהודים לבין ערבים, או בין ישראלים לבין פלסטינים – נעשים בדרך כלל בשיתוף של דרגים פוליטיים ומדיניים (בנוסף לדרגים מקצועיים שונים). מהניסיונות האלו נעדרים בדרך כלל מנהיגים דתיים, עובדה המקשה על יישובם.

בהרצאה נבחון את האפשרות של מנהיגים דתיים לקדם תהליכים להבניית שלום במסגרת הדיאלוג הבין-דתי, ובפרט בהקשר של הסכסוך הישראלי-פלסטיני.

בתחילה נציג את מושגי היסוד של "דיאלוג", "דיאלוג בין-דתי" וזיקתו לתהליכי "בניית שלום" (peace building). במוקד הדברים נציב את סוגיית מקומם של מנהיגים דתיים כיום בדיאלוג מעין זה. בהמשך נדון באתגרים של הדיאלוג הבין-דתי בכלל, ובהקשר של הסכסוך הישראלי-פלסטיני בפרט. נראה כי אלה כוללים, בין השאר: מעורבות של פוליטיקה עולמית; מתחים פנים קבוצתיים, והפרדה (מלאכותית) בין השיח הדתי לבין השיח הפוליטי.

בסיום, נציג את הטענה כי מנהיגים דתיים מודרים דרך קבע – מתוך תפיסה מוגבלת של אחרים, כמו שלהם עצמם – מתהליכים פוליטיים-מדיניים מרכזיים של דיאלוג ושל בניית שלום במישור הבין-לאומי. הם מסתופפים, כברירת מחדל, במישור הדתי בלבד. כתוצאה מכך, ובהיעדר ראייה רחבה, המשלבת בין דת לבין פוליטיקה, שני מעגלי הדיאלוג – הפוליטי-מדיני, והדתי – יוצאים חסרים.

אסתי רידר-אינדורסקי

לפרוץ מבעד סורגים שקופים: נשים חרדיות לומדות גמרא

הרצאה זו מכוונת אלומת אור על תופעה צומחת ומשתנה בחברה החרדית, של נשים חרדיות לומדות גמרא. התופעה, שהיא פריצת דרך היסטורית עבור נשים חרדיות מעצם קיומה, מתמקמת בין מבנים של תרבות לבין פועלות (agency) של נשים בין צירי המשולש דת, מגדר ומדינה כשהיא מושפעת מיחסי הגומלין ביניהם. הבנת התופעה מוסיפה לגווני הידע על נשים המניעות תהליכי שינוי, ובפרט נשים הלוקחות חלק פעיל במחאה סביב הדרה מידע דתי.

החסמים החברתיים-המגדריים מסביב לקורפוס התלמוד הבבלי, הגמרא, הם בבחינת "סורגים שקופים" שהמחקר צובע, ומאיר בה בעת גם את הגורמים התורמים לתחזוקתם. הצבעה על יחסי הגומלין בין המדינה ותרומתה לתחזוקת ההסדרים הממוגדרים בחברה

החרדית נמצאים בליבה של ההרצאה, וזאת במקביל לניטור וניתוח הפעולה החרתנית והעדינה שמבצעות נשים חרדיות מבעד לסורגים השקופים תוך שמירה על הזהות החרדית שלהן.

הסורגים בדרך לידע זה הינם שקופים, שכן למתבונן מן החוץ נראות נשים חרדיות בעת הזו בשיא פריחתן המקצועית, החברתית והאקדמית, ועם זאת מעליהן ממוקמת תקרת בטון קשיחה המונעת מהן אפשרות לקחת חלק במעגל קבלת ההחלטות. נשים חרדיות מודרות מלימוד הגמרא, שהוא הידע עליו מבוסס האתוס המרכזי המרכיב את ליבת חברתן, "חברת הלומדים" (פרידמן, 1991). נשים חרדיות גם מודרות מהמרחב הפוליטי, הן אינן חלק מהמפלגות החרדיות ואינן זוכות לייצוג בבחירות המקומיות ובבחירות הארציות. למרות שלכאורה שדה לימוד הגמרא ושדה הפוליטיקה הם שני תחומי חיים שונים, קיים קשר תיאורטי בין שני שדות המחקר המתארים מאבקים של נשים חרדיות בחומות בצורות שהקימו גברים בחברה החרדית המודרנית, שנוצרה, התגבשה ופועלת בחסות המדינה ובמימונה. (הרצוג, 2014; סורוצקין, 2007; Sorotzkin, 2022).

לאור תפקידה המרכזי של המדינה בקיום החברה החרדית במתכונתה הנוכחית, גם התעלמותה ממצב הנשים החרדיות, השארתן להתמודדות עם גורלן וחוסר סיוע במאבקן לשינוי היא נקיטת עמדה של המדינה. המדינה צריכה ויכולה לפעול בכמה מישורים כדי לסייע לנשים חרדיות להתקדם בזירת המאבק בהדרה מלימודי הגמרא. "מבעד לסורגים שקופים", אם כן, אינו רק סיפור או תיעוד של תופעה, או הבעת מורת רוח וביקורת כלפי הדרה של נשים ממרחבי השפעה, אלא תביעה אתית כלפי הציבור והמדינה לעדות ופעולה.

ביוגרפיות

דמיטרי אוזלנר

Uzlaner received his PhD in philosophy and religious studies from the M.V. Lomonosov Moscow State University. From 2016 till 2020 he was part of the "Postsecular Conflicts" project (University of Innsbruck, Austria). In 2023 he became a research fellow at the Center for the Study of Conversion and Inter-Religious Encounters, Ben-Gurion University of the Negev, Be'er Sheva, Israel. In 2023 he received a habilitation degree (Dr. Habil) in the field of sociology from the University of Innsbruck (Austria). His research is focused on the study of the processes of globalization of culture wars and transnational conservative networks. His main recent publications are: "Contemporary Russian Conservatism: Problems, Paradoxes and Perspectives" (Brill, 2019. Co-edited with Mikhail Suslov) and "Moralist International: Russia in the Global Culture Wars" (Fordham University Press, 2022. Co-authored with Kristina Stoeckl).

גדעון אלעזר

ד"ר אלעזר הוא אנתרופולוג ומרצה באוניברסיטת בר אילן ופוסט דוקטורנט באוניברסיטת אריאל. נושאי המחקר שלו נוגעים לאנתרופולוגיה של הדת בסין העכשווית ולהיבטים שונים של תהליכי גלובליזציה בישראל ובמזרח אסיה. ספרו Christian Missionaries, Ethnicity and State Control in Globalized Yunnan יצא לאור השנה בהוצאת Pennsylvania State University Press.

מוחמד אלעטאונה

פרופ' אלעטאונה הוא חבר סגל במחלקה ללימודי המזרח התיכון באוניברסיטת בן-גוריון בנגב. הוא עוסק בחקר האיסלאם בעת החדשה, בעיקר בתחומים הבאים: (1) משפט מוסלמי ומודרנה (2) פוליטיקה וממשל בחשיבה ובפרקטיקה המוסלמית המודרנית (3) האסלאם הפוליטי ותנועות רפורמה והתחדשות (4) האסלאם בישראל. בין פרסומיו האחרונים שני ספרים בעברית ואנגלית על האסלאם בישראל. פרופ' אלעטאונה הוא הראש המייסד של לימודי המזרח התיכון בקמפוס אילת מאז שנת 2006, ויושב ראש מייסד של עדה: עמותת האקדמאים לקידום החברה הערבית בנגב.

דוד בורבק

ד"ר בורבק הוא היסטוריון העוסק בהיסטוריה יהודית וישראלית במאה העשרים. מחקריו בוחנים את כינונה של הדת במרחב הציבורי הישראלי באמצעות דיון בציונות הדתית וביחסי הגומלין שלה עם קבוצות אחרות, בעיקר מזרחים ופלסטינים. באמצעות דיון זה מבקש בורבק לבחון שאלות של דת, לאומיות, אתניות וחילון.

עבודת הדוקטורט של בורבק, שכותרתה "דתות מוכרחות להיות במדינה: משרד הדתות וכינון הדת במדינת ישראל, 1948-1958", נכתבה במחלקה להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת בן-גוריון בנגב בהנחייתם של פרופ' אמנון רז-קרקוצקין וד"ר מנשה ענזי. בימים אלו בורבק משמש עמית פוסט-דוקטורט בחממת חיפה למדעי הדתות באוניברסיטת חיפה.

אמיתי גלס-שטגמן

גלס-שטגמן כותב את הדיסרטציה שלו במחלקה למחשבת ישראל באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, בהנחייתם של פרופ' מיכל בר-אשר סיגל ופרופ' אפרים שהם-שטיינר (מהמחלקה להיסטוריה של עם-ישראל). כותרת עבודתו היא: "מסורות האגדה של רבי יהושע בן לוי בין יהודים ונוצרים: משלהי העת העתיקה לימי-הביניים". הטקסטים הנבדקים בעבודה זו הם מקורות חז"ל ומדרשים מאוחרים על ר' יהושע בן לוי מחד, ומאידך - חומרים מקבילים עליו בלטינית בכתביהם של מלומדים כנסייתיים פולמוסנים. שימור מקביל זה והתגובות שגרר פותח דיון רחב יותר ביחסי היהודים והנוצרים בצפון-מערב אירופה בימי-הביניים סביב שאלת מקומו של התלמוד. מטרת מחקרו היא אפוא, לדון בשאלת הגדרתם של היהודים הרבניים במרחב הנוצרי בימי-הביניים באמצעות סיפורי ר' יהושע בן לוי. השינוי שדמותו עברה באירופה הנוצרית הפכה אותו למגן התלמוד בשעה שחיצי הפולמוס הופנו כלפיו במלוא עוצמתם. דמות זו היא לכן מפתח להבנת תהליכים היסטוריים, פוליטיים ותיאולוגיים ביחסי היהודים והנוצרים בצפון-מערב אירופה של ימי-הביניים.

בוועז הוס

פרופ' הוס הוא מופקד הקתדרה להיסטוריה יהודית של ארון ברנשטיין במחלקה למחשבת ישראל ויו"ר המרכז הבינלאומי למחשבת ישראל גולדשטיין-גורן באוניברסיטת בן-גוריון בנגב. תחומי המחקר שלו כוללים היסטוריה של הקבלה, הקבלה העכשווית, אזוטריות מערבית, תרבות העידן החדש ותנועות דתיות חדשות בישראל. מבין פרסומיו:

The Cosmic Movement: Sources, Contexts, Impact (Bialik Press, 2021, together with Julie Chajes), *Mystifying Kabbalah: Academic Scholarship, National Theology, and*

New Age Spirituality, Oxford University Press, 2020, and *The Zohar: Reception and Impact*, Liverpool University Press, 2016.

נמרוד הורביץ

פרופ' הורביץ מלמד במחלקה ללימודי המזרח התיכון, באוניברסיטת בן-גוריון בנגב. תחומי המחקר שלו הן תנועות אסלאמיות בימי הביניים ובעת החדשה. כמו כן הוא חקר ופרסם אודות הגות משפטית ופוליטית. הוא חבר בהנהלה המדעית של המרכז לחקר המרת דת ומפגשים בין-דתיים. ספרו *The Formation of Hanbalism, Piety into Power*, (RoutledgeCurzon, 2002) תורגם לערבית בשנת 2011. בשנת 2020 הוא פרסם יחד עם אלי אלשיך את הספר *Making Sense of Muslim Fundamentalisms: The Clash Within Islam*.

כנה ורמן

פרופ' ורמן היא ראשת המחלקה להיסטוריה של עם ישראל, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. נושאי מחקרה: ההיסטוריה של תקופת הבית השני; ספרות הבית השני; פרשנות מקראית קדומה; התפתחות ההלכה; השפעת העולם ההלניסטי על היצירה היהודית; עליית הנצרות; הספרות התנאית. פרסמה שלושה ספרי מחקר (הספרות האפוקליפטית מימי הבית השני, 2003; לגלות נסתרות: פרשנות והלכה במגילות קומראן, 2011 [בשיתוף עם פרופ' א' שמש]; ספר היובלים: מבוא תרגום ופירוש, 2015) וערכה חמישה. כמו כן פרסמה ומפרסמת מאמרים רבים בכתבי-עת מובילים.

נדיה זלדס

ד"ר זלדס עמיתת מחקר במרכז לחקר המרות דת ומפגשים בין-דתיים באוניברסיטת בן-גוריון. עיקר התמחותה במפגשים בין יהודים ונוצרים בעולם הים התיכון בסוף ימי הביניים ובראשית העת החדשה. פרסומיה מתמקדים בקשרים בין איטליה וספרד בתקופה זו, ובשאלת המומרים והאנוסים בדרום איטליה. מחברת הספרים: *The Former Jews of "This Kingdom" - Sicilian Converts after the Expulsion (1492-1516)*, The Medieval Mediterranean, Brill Leiden 2003, *Reading Jewish History in the Renaissance: Christians, Jews, and the Hebrew Sefer Josippon*, Lexington Books, 2020, and *From Mass Conversion to Expulsion: Jews and New Christians in the Kingdom of Naples (1492-1541)* העומד להתפרסם בהוצאת Routledge במהלך 2024.

רעה אבן דוד

מנהלנית, המרכז לחקר המרת דת
ומפגשים בין-דתיים
rayaED@bgu.ac.il 08-6428377

פרופ' דניאלה טלמון-הלר

מרצה בכירה | המחלקה ללימודי מזרח תיכון
ראשת המרכז לחקר המרת דת ומפגשים בין-דתיים
talmond@bgu.ac.il

מאיה מארק

ד"ר מארק היא חברת סגל במכון בן-גוריון לחקר ישראל והציונות, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. את הדוקטורט שלה סיימה בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב ולפני כן התמחתה בבית המשפט העליון אצל הנשיאה מרים נאור והיתה עוזרת משפטית של הנשיאה אסתר חיות. הדוקטורט של מאיה (וספרה העתיד להתפרסם בקרוב) עסק בתפיסת העולם הדמוקרטית של מנחם בגין. מחקרה של מאיה עוסקים במגוון נושאים הנוגעים להיסטוריה הפוליטית והמשפטית של ישראל ובהם הימין הישראלי, מצבי חירום ומשברים, אלימות פוליטית ואי ציות אזרחי.

מורדי מילר

מילר הוא דוקטורנט מן המניין במחלקה למחשבת ישראל באוניברסיטת בן-גוריון, מלגאי 'נגב' ומלגאי האוניברסיטה הפתוחה. נושא הדוקטורט שלו הוא "יחסי גומלין בין הגות קבלית ובין אידאולוגיה פוליטית, בקרב זרמים אורתודוקסיים בישראל, בשלהי המאה ה-20 ובראשית המאה ה-21". מילר פרסם מאמרים אקדמיים על ספרות הזוהר ועל הציונות הדתית.

יניב פוקס

פרופ' פוקס הוא פרופסור חבר במחלקה להיסטוריה כללית וסגן דיקן להוראה בפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטת בר-אילן. מחקריו עוסקים בזרות וקהילה במערב הלטיני בשלהי העת העתיקה ובימי הביניים המוקדמים, עם דגש על הממלכות המרובינגיות. קבוצת המחקר 'טומאה וטהרה בתרבות וחברה בשלהי העת העתיקה וימי הביניים' שארגן התארכה ב-2021-2022 במכון הישראלי ללימודים מתקדמים. ספרו החדש, *The Merovingians in Historiographical Tradition: From the Sixth to the Sixteenth Centuries* ראה אור לאחרונה ב-Cambridge University Press.

שי פרר

ד"ר פרר הינו היסטוריון וחוקר דתות. תחומי העניין המחקריים שלו מתמקדים בחיבורים שבין נושאי מגדר ופמיניזם ובין תנועות דתיות חדשות וצורות רוחניות אלטרנטיביות בבריטניה וצפון אמריקה במאות העשרים והעשרים ואחת. הוא מלמד באוניברסיטה הפתוחה ומשמש כעמית מחקר בחוג להיסטוריה כללית של אוניברסיטת חיפה וכמזכיר האגודה הישראלית לחקר דתות. ב-2016 השלים את לימודיו לתואר שלישי בביה"ס להיסטוריה של אוניברסיטת תל אביב, ומחקר הדוקטורט שלו עובד ופורסם בשנת 2020 בהוצאת פלגרייב.

מקמילן כ- *Women and Gender Issues in British Paganism, 1945-1990*. בעבר לימד במכללות עמק יזרעאל, צפת ואורנים.

מעין רווה

ד"ר רווה היא פוסט דוקטורנטית בחממת חיפה לחקר דתות. רווה כתבה את עבודת הדוקטורט שלה על תיאולוגיה נוצרית פלסטינית בימינו, בחוג למדע הדתות באוניברסיטה העברית בירושלים. לרווה תואר ראשון בשפה וספרות ערבית ותואר שני במדעי הדתות, שניהם מהאוניברסיטה העברית. מחקרה מתמקד בתיאולוגיה נוצרית עכשוויות בהקשר של הסכסוך הישראלי פלסטיני והמזרח התיכון; המתח בין הדתי לפוליטי בישראל; ודיאלוג בין דתי בימינו.

אסתי רידר-אינדורסקי

ד"ר רידר-אינדורסקי היא פוסט-דוקטורנטית במחלקה למגדר באוניברסיטת בן-גוריון בנגב ובמכון בן-גוריון במדרשת בן-גוריון בנגב ועמיתת מחקר במכון הרטמן. מלמדת בחוג לתקשורת ובתוכנית הבינלאומית באוניברסיטת תל אביב, בחוג למדע המדינה במכללת עמק יזרעאל ובתוכנית ליישוב סכסוכים באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

אסתי היא פעילה פמיניסטית חרדית העוסקת בקידום מעמד האישה בחברה הישראלית ובעיקר נשים מקהילתה. היא מייסדת פורום "נחמה" ממובילות את קמפיין "לא נבחרות לא בחרות" וכיהנה כמנכ"לית משותפת של נבחרות – עמותה לקידום השתתפות פוליטית של נשים חרדיות. אסתי היא חברה פעילה במגוון פורומים הנאבקים בהדרת נשים בישראל והיא גם חברה בוועד המנהל של עמותת "איתך-מאכי" ו"IWF - פורום הנשים הבינלאומי".

ספרה הראשון "ושאינן נראות", הכולל המשגה מרתקת של "פמיניזם חרדי", זיכה את הוצאת פרדס בפרס מיוחד. עבודת הדוקטורט שלה מבית הספר לתרבות באוניברסיטת תל אביב נותנת קול לנשים חרדיות המעוניינות ללמוד גמרא והיא זוכת פרס דן דוד לחוקרים מבטיחים לשנת 2020. ספרה השני עומד לצאת בקרוב לאור בהוצאת רסלינג.